

החלטה היסטורית של בית המשפט העליון מצדיקה את עמדתו של אורי אבנרי אשר נגדה התייצבו כל שאר 119 חברי הכנסת

פצצה לתוך הכנסת

„כך אנו מגיעים לנקודה המכרעת: הקפאת המימסד בצור
רה הפסולה ביותר, חלוקת הכסף לפי ההרכב בכנסת הירי
צאת, סתמה ביום הבחירות, במקום לפי רצון הבוחר.
הבוחר נדרש, עלידי החוק הזה, לשלם עשר לירות
לבחירות הבאות — אך הוא לא יכול לקבוע ביום הבחיר
רות למי הוא רוצה לתת את עשר הלירות הללו,“
(העולם הזה 1640).”

1 מזר

119

כ אשר חזרה ההצעה לקראה שנייה ושלישית, היו מצור
רפים אליה הסתייגויות של שלושה חברי-כנסת בלבד.
אמיל חביבי (רק"ח) ואליעזר שוסטק (מ"ח) הציעו כמה
הסתייגויות טכניות, שאף אחת מהן לא נועה לעיקרון
הבסיסי: איהשורין, ואילו אבנרי, שהגיש ארבע חמישיות
מכל הסתייגויות, התייחס בעיקר לנקודה זו. קבעה אחת
ההסתייגויותיו:

„לכל מפלגה יוצצה מאוצר המדינה, למימון הוצאות הב-

המעניקה לבית-המשפט העליון אימון גדול הרבה יותר
מאשר לכנסת, אינה מאפשרת לממשלה לטעון טענה כזאת
— אף שהיא אפשרית בהחלט מבחינה משפטית.
העילה להחלטה המהפכנית היתה אותו מעשה-
חקיקה שנוי-במחלוקת, הידוע בציבור כחוק מימון
המפלגות“. חוק זה קובע כי כל מפלגה המיוצגת בכנסת
השישית תקבל מתקציב המדינה, למימון הוצאות הבחירות
שלה לכנסת השביעית, סכום של 120 אלף ל"י עבור כל
חברי-כנסת שלה.

לרשימה שאינה מיוצגת בכנסת השישית, לא הוענק כל
תשלום — לא לפני הבחירות ולא אחריהן, לא במקרה
של כישלון ולא במקרה של נצחון.

האבות של הצעת-החוק היו, כרגיל, ישראל קרגמן מה-
מערך ויוחנן באדר מגח"ל.

נגד הגיון הזה התקוממו שני בעלי הגיון ייקי.
האחד היה עורך-דין, שאינו מוכר בציבור הרחב. ד"ר
ארתור אהרון ברגמן (63) הוא בן ונכד של רב ראשי
ברלינאי, אחיו של הפרופסור לכימיה ארנסט דויד ברגמן,
מי שעסק באנרגיה האטומית בימי בן-גוריון וסולק על-
ידי אשכול, ואחיו של הפרופסור הפרמאקולוגי אליעזר
פליקס ברגמן.

לאותו א.א. (להבדיל מא.ד. ומא.ב.) ברגמן לא היה עניין
ישיר בבחירות. הוא לא התכוון להקים רשימה. אבל הרגיש
אותו דבר שקומם את הגיונו הייקי: אם נותנים לרשימת
המערך 7,440,000 ל"י, ולגח"ל 3,120,000 ל"י מקופת מש-
לס'המיסים — יש להם סיכויים עצומים לעומת רשימה
חדשה, שלא תקבל פרוטה.

כלומר: הבחירות א"נ „שחת“. קרוב להדאי שהמחוקק כלל לא חשב על שוויון כזה
כאשר טבע את המונח „שחת“, אלא רק לשיחיון בין המצ-
ביעים עצמם — קול אחד לכל אורה. כך גם חשבו היועצים
המשפטיים, כאשר לא הזהירו את יוזמי הצעת-החוק —
כימעט כל מפלגות המימסד — שדרוש רוב משורין לקב-
לת הצעתם. לכן הוא נתקבל ברוב רגיל.

אך הגיון זה של ברגמן שיכנע את „גרמני“ השני —
השופט העליון משה לנדוי (57), יליד העיר דנציג, שכתב
את פסק-הדין שאליו הצטרפו שאר ארבעת עמיתיו. קבע
לנדוי: חוק מימון המפלגות טוגע בשוויון הבחירות. מכיון
שהוא מבטל את סעיף השוויון, היה זקוק לרוב משורין,
ומאחר שלא נתקבל ברוב כזה, הוא בטל ומבוטל.

סיעת ישרון

תשמן ותבעט

אם נדהמו יוזמי הצעת-החוק מן הטענה כי הם זקוקים
לרוב משורין, הרי לא הופתעו מן הטענה שהחוק
מרוקן מתוכנו את עיקרון השוויון. הדבר נאמר להם בפי
רוש עלידי חברי-הכנסת היחיד שהתנגד להצעת-החוק מיום
לידתה ועד לקבלתה: ח"כ אורי אבנרי.

כאשר הועלתה ההצעה לדיון טרומי (מכיון שהיתה
הצעת-חוק פורטית של קבוצת ח"כים, לא של הממשלה),
היה אבנרי הח"כ היחיד שהציע להסירה מסדר-היום.

דבריו עוררו לו סערה, והיושב-ראש התורני — משה
סרדינס — הפריע לו בלי הרף לדבר. בכל זאת הצליח
אבנרי, בהמולה הכללית, להגיד את העיקר:
„אין בהצעה זו נקיין-רפייס. נודף ממנה ריח של קנוניה.
(אלה הן) הוראות שהושגו על פי שיטת המקדומימסר
בחדרי-חדרים, שיטה של שמור לי ואשמור לך, שיטה של
יד רוחצת יד.“

מדוע צריכות לקבוע התוצאות של הבחירות האחר-
נות, ולא התוצאות של הבחירות הבאות, שאותן בא החוק
למתן? מדוע לא יחליט הבוחר עצמו לאן תלך תרומתו?
„אני מציע שכל תשלום שישולם לפני הבחירות —
ייחשב כמיפרעה בלבד, בסך אחוז מסויים של תוצאות הב-
חירות האחרונות, ואילו הסכום האמיתי והסופי יקבע על
פי תוצאות הבחירות לכנסת השביעית.“

יכריע הבוחר ליד הקלפי גם לגבי ההסלומיסו
הצעת החוק באה להקפא סופית את המימנה המפלגתי
הקיים. היא באה למנוע עליית כוחות חדשים, לתת יתרון
עצום לכוחות קיימים. הגדול יהיה גדול יותר, העשיר יותר
עשיר, ישרון ישמן עוד יותר ויבטע עוד יותר.“

בסופו של הדיון הטרומי, הצביעו כל הנוכחים, מהמרכז
החופשי ועד רק"ח, בעד הצעת-החוק. אבנרי היה היחיד
שהצביע נגדה (העולם הזה 1634).

אותה תופעה חזרה כעבור שישה שבועות בלבד,
כאשר חזרה ההצעה לקריאה ראשונה. הפעם היתה
ההצבעה 24 בעד (מהמרכז החופשי ועד רק"ח), ו2 נגד.
(מלבד אבנרי הצביע נגדה הפעם גם שלמה כהן-צידון,
שהיה אז סיעתי-חיד, ולפי ההצעה לא היה צריך לקבל אף
פעוטה אחת). הנוכחות, בסך הכל: 26. גם באותו דיון
חזר אבנרי והצביע על הפרת עיקרון השוויון:

כ עולם לא הטיל בית-המשפט העליון של מדינת
ישראל פצצה כזאת לתוך החלל הישראלי.

הרכב של חמישה מכין תשעת שופטיו, בראשות נשיא
בית-המשפט, החליט סה אחד לבטל חוק של הכנסת.
עוד יום לפני כן, לא האמין אף משפטן ואף חברי-כנסת
אחד כי דבר כזה בכלל ייתכן.

כאשר זה קרה, עברו ימים לפני שאנשי המשפט וה-
כנסת החלימו מן ההלם.

סעיפים

בעלי שיריון

אילו קרה זה באמריקה, לא היה בכך שום דבר
מיוחד. כי בארצות-הברית קיימת חוקה, המגבילה את
סמכויות בית-המחוקקים. אין הקונגרס יכול לחוקק חוק
שירדות, הנוגד את זכויות-האדם ושאר הזכויות המעוגנות
בחוקה. בית-המשפט העליון הופקד במיוחד ככלי-השמירה
של החוקה.

אולם בישראל אין חוקה. מקימי המשטר הקיים הקפידו

ברגמן

חירות, סך של 10 ל"י לכל בוחר אשר יצביע בעדה...
לפי הסתייגות זו היתה מקבלת כל רשימה — ותיקה
או חדשה — כ120 אלף ל"י עבור כל מנדט שהיתה
זוכה לו בכנסת הבאה.

כאשר הגיעה הסתייגות מכרעת זו — המשקפת בדיוק
את דעת בית-המשפט כפי שנקבע השבוע — לידי הצ-
בעה, היה אבנרי חברי-הכנסת היחיד שהצביע בעדה.
אבנרי היה גם היחיד שהצביע, בקריאה השנייה, נגד כל
אחד מסעיפי הצעת-החוק שהוצעה על-ידי החעדה. (העולם
הזה 1643).

ואז, בהגיע ההצעה לקריאה השלישית והסופית, התחילה
קומדיה. כי בעיתונות נבחר כי היא בלתי-פופולרית ביותר
בציבור.

גיבור הקומדיה היה המרכז החופשי. עד לאותו רגע חשש
להקצבה שלו — סכום של 360 אלף ל"י בראשית הדרך,
ו480 אלף ל"י בסוף הדרך, כי ברגע האחרון מיהר כהן-
צידון להצטרף אליו, כדי לזכות גם הוא ב120 אלף. כן
לא הצביע בכל שלבי ההצעה, והצביע בעדה בקריאה הי-
ראשונה. אך ברגע האחרון, כשראה כי העברת הצעת
החוק בטוחה, הרים לפתע את ידיו נגד ההצעה. גם מקי
הצטרפה בהצבעה אחרונה זו לאבנרי בהצבעת הנגד.

בכך סכרו כולם כי העניין מסודר. איש לא העלה על
דעתו כי לטעם יבוא בית-המשפט על פי יוזמתו של דוין
קישוט ייקי, ויקבל דחיק את דעתו של חברי-הכנסת האחד
שעמד מול 119 חברי-הכנסת.

השבוע החליט המערך לשנות את החוק — כדי שרשימה
חדשה תקבל תשלום עבור המנדטים שכתניס לכנסת. אולם
תיקון זה רק הגביר את הגיחוך — כי רשימה ישנה ש-
תגדל — לא תקבל, לפי ההצעה, שום תשלום עבור הגידול,
ואילו המפלגה שאיבדה חצי תריסר מנדטים — תקבל כסף
גם עבור המנדטים שאיבדה.

לנדוי

שלא לחוקק חוקה דווקא בגלל סיבה זו: כדי למנוע מבית-
משפט בלתי-חלוי להגביל את מעשיה של הכנסת, בה הם
מקיים שלוש לעולם.

לכן אין שום דבר המגביל את כוח הכנסת. ברוב של
שני הברים נגד אחד, בנוכחות של שלושה ח"כים, יכולה
הכנסת לקבל כל חוק העולה על רוחה.

איך, אם כן, העזו בית-המשפט לבטל חוק? על סמך מה?
בשעתו קיבלה הכנסת חיקוק הקרוי חוק יסוד: הכנסת,
הכולל בין השאר דינים מפורטים לגבי שיטת הבחירות.
חלק מן הדינים השאלה „שוריינו“. כלומר: באותו חוק עז-
מו נקבע על ידי לשונות את הסעיפים האלה, דרוש רוב
של 61 מבין 120 חברי-הכנסת, בלי קשר למיספר הנוכחים
בעת ההצבעה. זה נקרא „רוב חסוי“ או „רוב משורין“.
בין הסעיפים שוריינו מופיע גם הסעיף הקובע כי
הבחירות הן „שחת“.

אומנם, עוד כשנתקבל חוק זה היו למשפטנים ספקות
חמורים אם יש ערך לשיריון זה. שהרי מה שהכנסת קיבלה
— יכולה הכנסת לבטל. אם קיבלה הכנסת ברוב רגיל
שעורף הדורש רוב משורין, יכול רוב רגיל אחר לבטל
צורך זה. לפי טענה זו, בהיעדר חוקה, שהיא עצמה עומדת
מעל לחוקים ומעל לכנסת, אין ערך לסעיפים הקובעים
„רוב משורין“.

אדם עם

הגיון ייקי

יתה בא בית-המשפט וקבע הלכה היסטורית: שהצורך
ברוב משורין אכן שריר וקיים — ורק רוב משורין
יכול לבטלו.

נציגו משרד המשפטים, שטענו בבית-המשפט, אף לא העי-
ן להעלות את הטענה כי בית-המשפט אינו מוסמך להתערב
בענייני הכנסת. היתה זאת עדות נאמנה לכך שדעת-הקהל,